Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України
«Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо врегулювання окремих питань у зв'язку з припиненням Фонду соціального страхування України»
*(реєстр. № 16027 від 04.09.2026)**

Анотація. *В інформаційній довідці розглянуто питання визначення повноважень органів і посадових осіб щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення у цій сфері та накладення відповідних адміністративних стягнень у контексті проєкту Закону України (реєстр. № 16027 від 04.09.2026).*

Досліджено узгодженість запропонованого регулювання із чинною системою організації загальнообов'язкового державного соціального страхування. Проаналізовано особливості відповідного правового регулювання Литви та Німеччини.

Ключові слова: *загальнообов'язкове державне соціальне страхування, адміністративні правопорушення, адміністративна відповідальність, адміністративні стягнення, Пенсійний фонд України, органи соціального страхування, посадові особи.*

Вступ

Реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування актуалізує питання чіткого визначення повноважень органів та посадових осіб щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування та накладення відповідних адміністративних стягнень.

На рівні Європейського Союзу (далі – ЄС) регулювання у сфері соціального страхування спрямоване на координацію національних систем соціального забезпечення та взаємодії компетентних органів і установ держав-членів. Основу такого регулювання становлять Регламент (ЄС) № 883/2004 про координацію систем соціального забезпечення[1] та Регламент (ЄС) № 987/2009[2], яким установлено процедури його застосування. Вказані акти визначають, зокрема, правила застосовного законодавства, взаємодії компетентних органів, установ та органів зв'язку держав-членів, обміну інформацією, а також питання забезпечення реалізації права осіб на соціальні виплати при транскордонному переміщенні. Водночас право ЄС не визначає організаційну структуру національних систем соціального страхування, не встановлює єдиної моделі розподілу повноважень між органами та установами соціального забезпечення і не уніфікує національні склади адміністративних правопорушень та санкцій. Відповідні питання належать до компетенції держав-членів за умови дотримання ними права ЄС, принципів ефективності, пропорційності та недискримінації.

---

[1] Regulation (EC) No 883/2004 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the coordination of social security systems. URL : https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2004/883/oj/eng

[2] Regulation (EC) No 987/2009 of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 laying down the procedure for implementing Regulation (EC) No 883/2004 on the coordination of social security systems. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/987/oj/eng

Підвищення правової визначеності та інституційної узгодженості системи соціального захисту відповідає стратегічному курсу України на гармонізацію законодавства та інституційної спроможності у сфері зайнятості, соціального захисту та охорони праці з acquis ЄС. З метою приведення положень Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) у відповідність до Закону України «Про внесення змін до Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" та Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування"» розроблено проєкт Закону України (реєстр. № 16027 від 04.09.2026) (далі – законопроєкт).

Основна частина

Законопроєктом пропонується надати органам Пенсійного фонду України (далі – ПФУ) повноваження з розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язаних із порушеннями законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, та про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.

Визнаючи необхідність узгодження законодавства у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування, вважаємо за доцільне зазначити таке.

Назва законопроєкту потребує уточнення, оскільки пов'язує його предмет регулювання із припиненням діяльності Фонду соціального страхування України (далі – Фонду). Водночас законопроєктом передбачено не лише виключення з КУпАП положень, пов'язаних із діяльністю Фонду, та передачу відповідних повноважень ПФУ, а й внесення змін до положень, що регулюють участь Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України? на випадок безробіття у відповідних правовідносинах. У зв'язку з цим назва законопроєкту не повною мірою відображає його зміст та потребує узгодження з предметом запропонованого правового регулювання.

Стаття 244-2 КУпАП (у редакції законопроєкту) передбачає віднесення до компетенції органів ПФУ розгляд справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтями 165-1, 165-4, 165-5 та 188-23 КУпАП. Водночас законопроєктом не визначаються посадові особи ПФУ та його органів, які матимуть право розглядати такі справи та накладати адміністративні стягнення.

Зазначене відрізняється від чинного регулювання повноважень органів Фонду, передбаченого статтею 244-10 КУпАП. Частина друга цієї статті встановлює перелік посадових осіб, які мають право від імені Фонду розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення, зокрема щодо порушень законодавства: про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; перешкоджання уповноваженим особам органів Фонду соціального страхування України у здійсненні перевірок.

З огляду на необхідність чіткого розмежування зазначених повноважень, становить інтерес досвід держав-членів ЄС щодо визначення суб'єктів, уповноважених розглядати відповідні справи та застосовувати адміністративні стягнення.

Зокрема, у ***Литві*** питання розподілу повноважень щодо застосування адміністративних стягнень у сфері державного соціального страхування врегульовано Законом про державне соціальне страхування[3]. Відповідно до положень цього Закону керівники органів Державного фонду соціального страхування та їх заступники мають право у встановленому законом порядку накладати адміністративні стягнення. Водночас керівники територіальних відділень правління фонду та їх заступники уповноважені у примусовому порядку стягувати своєчасно несплачені внески на соціальне страхування, пеню, проценти та штрафи, а також забезпечувати стягнення заборгованості.

У ***Німеччині*** питання адміністративної відповідальності у сфері соціального страхування врегульовано комплексно у Книзі IV Соціального кодексу (далі – Кодекс)[4]. § 112 Кодексу встановлює коло органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення у сфері соціального страхування. За загальним правилом, такими органами є відповідні страховики (Versicherungsträger), до яких належать, зокрема, медичні страхові фонди, органи страхування від нещасних випадків та органи пенсійного страхування, що включають 14 регіональних та 2 федеральні установи – Федеральний пенсійний фонд Німеччини (Deutsche Rentenversicherung Bund) і Пенсійний фонд для працівників гірничодобувної промисловості, залізничного та морського транспорту (Deutsche Rentenversicherung Knappschaft-Bahn-See)[5].

Для України практичне значення могло би мати поєднання підходів, застосовуваних у Литві та Німеччині. Литовський досвід є релевантним у частині безпосереднього законодавчого визначення посадових осіб органів соціального страхування, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення, тоді як німецький підхід демонструє доцільність розмежування адміністративно-юрисдикційних повноважень між різними органами залежно від характеру правопорушення та сфери державного контролю. З урахуванням припинення діяльності Фонду соціального страхування України, доцільним видається нормативне визначення правонаступника відповідних адміністративно-юрисдикційних повноважень з одночасним розмежуванням повноважень щодо виявлення правопорушень, складання протоколів, розгляду справ та застосування адміністративних стягнень. Такий підхід сприятиме правовій визначеності, запобіганню дублювання компетенції органів та забезпеченню безперервності державного контролю у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Положення законопроєкту щодо набрання чинності не враховує приписів Конституційного Суду України, викладених у Рішенні від 15 квітня 2020 року №

---

[3]Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas № I-1336. URL: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1327/BMNiZlALJp

[4] Sozialgesetzbuch (SGB) Viertes Buch (IV). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/sgb_4/

[5]Kontaktmöglichkeiten zu den Rentenversicherungsträgern. URL: https://www.deutsche-rentenversicherung.de/DRV/DE/Ueber-uns-und-Presse/Struktur-und-Organisation/Traeger

2-р(II)/2020, де зазначено, що відповідно до принципу верховенства права важливо передбачити розумний часовий проміжок між офіційним оприлюдненням закону й набранням ним чинності.

Висновки

Доопрацювання законопроєкту видається доцільним у частині узгодження його назви з фактичним предметом правового регулювання, а також визначення посадових осіб Пенсійного фонду України та його органів, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати адміністративні стягнення.

Дослідницька служба
Верховної Ради України

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*